

THE WORK WITH THE PARENTS IN THE PLACES OF NURTURING IN THE SYSTEM OF RESIDENTIONAL CHILDREN CARE IN GERMANY

ROSITSA MIHAYLOVA

SENIOR ASSISTANT PHD IN DEPARTMENT OF "SOCIAL WORK"
AT "KONSTANTIN PRESILAVSKY" - UNIVERSITY OF SHUMEN

BULGARIA

R.MIHAYLOVA@SHU.BG

ABSTRACT: THIS ARTICLE ADDRESSES THE ISSUE OF WORKING WITH PARENTS IN THE SOCIAL SERVICES FOR CHILDREN AT RISK AND IN PARTICULAR IN THE GERMAN RESIDENTIAL SOCIAL SERVICE - PLACES OF NURTURING. THE PROCESSES OF CHANGING THE CONCEPT AND PARADIGM FOR SERVICES FOR CHILDREN AT RISK IN RESIDENTIONAL CARE FROM FAMILY REPLACING TO FAMILY ORIENTED ARE OBSERVED.

KEYWORDS: RESIDENTIAL CARE, CHILDREN AT RISK, WORK WITH PARENTS, GERMANY.

Съвместната работа с родителите, както и тяхното консултиране и подкрепа са съществен фактор за по-успешната социална работа за децата в риск. Подкрепата на родителския капацитет и подпомагането им за справяне с различните проблематики в много от социалните услуги за деца е ключов елемент и повлиява съществено върху социално-педагогическата интервенция. Това се отнася и за немската социална услуга за деца в риск – места за възпитание, която се позиционира между класическите домове за деца и приемната грижа и предоставя по-интензивна, индивидуална професионална помощ и подкрепа.

Докато мерките на стационарната помощ за деца и младежи още преди повече от десет години в Германия са били разглеждани предимно като заместващи семейството, то по-късно с въвеждането на Закона за помощ за деца и младежи този възглед се променя в полза на принципа за ориентиране към семейството. В § 37 на гореспоменатия закон съвместната работа между доставчика на настаняването извън родното семейство и родителите е установена като задължение. Участието на родителите и консултирането в рамките на планирането на помощта според § 36 на Закона за помощ за деца и младежи трябва да допринесе за това да се защити и подсили възпитателната компетентност на родителите и да може да се изгради отново една адекватна връзка между детето и неговото семейство.

Това означава, че дейността за систематична работа с родителите трябва да се осъществи извън помощта, която се фокусира само върху носителя на симптома. При това се стига дотам, че се работи предимно ориентирано към ресурсите и активизиращо ресурсите (ср. 1, с. 241).

Въпреки всичко практическото реализиране на работата с родителите се изгражда по-трудно от предписаните ѝ законови регулации и социално-педагогическата счетена нужда. Плановата група ПЕТРА в своето изследване в Хесен стига до резултатите, че всички сътрудници от местата за възпитание оценяват важността и нуждата от

продължителна и професионална работа с родителите, но тя често е свързана с много трудности и натоварвания, отчасти и с прекомерни изисквания от страна на местата за възпитание. Над 60% от анкетиранията места за възпитание са били на мнение, че най-малкото са се проявили отчасти чувства на ревност от страна на родителите към местата за възпитание, докато чувствата на ревност от страна на местата за възпитание към родителите по-скоро са рядкост. 48,7% от местата за възпитание смятат, че детето, настанено в място за възпитание чрез контактите с родното си семейство става несигурно, а 42,1% са изказали дори мнението, че контактите с родното семейство въздействат негативно върху развитието на детето от мястото за възпитание. Но въпреки тези изтъкнати негативни последици повечето места за възпитание са били на мнение, че контактът с техните деца е важен за родните родители (ср. 52, с. 155).

Трябва да се споменат няколко амбивалентности, които възникват често при работата с родителите. Правото на съопределяне на родителите в процеса на помощ им е отредено от Закона за помощ за деца и младежи, но въпреки това то често не е осъзнато от много родители, много от тях нямат и намерение да използват това право. Когато работата с родители се занимава с проблемното положение на семейството, това се възприема често като намесване в личната сфера, което може да означава пълното оттегляне на родителите от процеса на помощ. От друга страна, не е също рядкост родителите да бъдат привлечени само формално в процеса на помощ, тяхното активно съдействие не бива подкрепяно, тъй като педагозите не ги възприемат като равнопоставени партньори също и поради това, че родителите се наблюдават често като причинители на детските проблеми и свързания с тях проблемен начин на поведение. Особено при по-дългогодишни отношения между местата за възпитание и обгрижваното дете може да се достигне до относителна пристрастност към детето против неговите родители.

„Понятното постепенно, обусловено чрез работата върху и с детето, приемане на индивидуалната гледна точка на детето от грижещия се за него води до един вид застъпничество за детето и благоприятства нерядко резерви и задръжки спрямо семейството, води до стремеж да се предпазят тези, за които се полага грижа, от влиянието на техните родни семейства. „ [7, с. 124]

Много често съвместната работа между местата за възпитание и родните семейства бива затруднена от силните чувства за конкуренция. Нагласите и усещанията на родните семейства спрямо местата за възпитание са често отхвърлящи или амбивалентни. За повечето родители с даването на детето им в мярка по настаняване извън родното семейство е свързано чувството, че не са се справили с възпитанието на детето си. Колкото по-успешни са педагозите от местата за възпитание в работата им с децата, толкова по-ясно родители осъзнават това, че не са се справили. Родните семейства виждат често във възпитателите от местата за възпитание личности, които искат да отнемат децата им, предлагайки им един семеен живот, който те не могат да осъществят за децата си, например чрез добра материална подсиуреност и структуриране на активни възможности за свободното време. Ако при това на родителите редовно се съобщава колко добре се развива детето в мястото за възпитание може у родителите да се изгради масивен страх да загубят и емоционално децата си в местата за възпитание, което отново може да доведе до силно изразено конкурентно поведение от страна на родителите.

Когато родителите изпитват мястото за възпитание като конкуренция и изразяват ясно това с поведението си, детето ще бъде затруднено в изграждането на взаимоотношения с мястото за възпитание. От една страна, то изживява позитивните опити, близостта и сигурността в мястото за възпитание, от друга страна, изпитва желанието за принадлежност и признаване от родното си семейство. По този начин се стига до един нарастващ конфликт, свързан с лоялността на детето (ср.2, с. 4).

Въпреки всички трудности и емоционални натоварвания интензивната работа с родителите е от съществено значение за развитието на детето в мястото за възпитание, както и за неговото родно семейство. Съществен аспект в работата с родителите трябва да бъде развитието на систематичен поглед над трудностите на детето, разбирането на структурата на предпоставките на неговото поведение и избиране на начин на действие, който ги взема под внимание. Педагозите в местата за възпитание трябва да изградят едно поведение, което се характеризира с респект към родителите и приемане, въпреки евентуалното масивно конкурентно поведение. Това изисква рефлексия на собствената ситуация, на професионалната роля и в дадени случаи също на родното семейство (ср. 2, с. 21).

Работата с родителите е дотолкова нужна, че да не се изтръгнат просто така и разрушат „корените“ на децата. Децата трябва да могат да се изясняват с техните родители, братя и сестри. Интензивната работа с родителите трябва да помогне на децата да могат да преодолеят раздялата. Не на последно място тя е нужна, за да може да се направи възможно евентуално връщане и присъединяване към родното семейство.

Дори при деца, с чиито родители няма установени контакти, е наложително необходима работа със семейството и свързаното с това преодоляване на миналото. Децата трябва да познават своите „корени“, за да могат да разберат миналото си и да го отработят, в противен случай се стига до идеализиране на родителите, които не са на разположение, което отново може да доведе до масивно възпитателни и приспособителни трудности в мястото за възпитание.

„Загубените, може би никога непритежавани родители трябва, доколкото това е възможно, отново да станат „реални“. Това може да се осъществи или чрез възстановяване на прекъснати контакти, на обединяване и в крайна сметка помиряване, или като предпоставка за сбогуване чрез работа по време на траур, чрез повторно съживяване на спомени и чрез емоционално отвеждане към загубените родители или други важни хора, с които е имало връзка.” [7, с. 127]

Всяко дете има вродена нужда от обвързване и социални контакти. Стабилните социални отношения и цененето на съществуващите връзки образуват една важна основа за развитието на идентичността. Към нуждите на децата, които живеят в приемни семейства или места за възпитание, принадлежи по принцип изграждането на връзка със социалните „родители“ и същевременно уважение на техния произход. Уважението на техния произход не трябва във всеки случай да означава директния контакт с родното семейство. По-скоро децата искат да разберат своя произход и да търсят своите „корени“. На фона на теорията за обвързването поради това е нужна биографична работа, особено с децата, с чиито родни семейства не е възможен контакт чрез посещения. Биографичната работа предоставя на децата възможността да „завладеят“ за себе си тяхната собствена история на живот и чрез това да спечелят собствената идентичност и самоувереност. Посредством разговорите за значими

събития и хора и откриването на факти от миналото на детето може да се помогне да разбере своята биография и да се научи да я приема (ср. 6, с. 235).

Занимаването с „трудни“ или не на разположение родители е в крайна сметка важно за това децата да могат да приемат местата за възпитание като място за живеене и перспектива за живота.

За структурирането на работата с родителите се предлагат различни форми и методи. Те се простират от неформални контакти под формата на съвместни разговори, телефонни обаждания или писма, посещение на родителите до редовно даване на ваканция за децата в родните им семейства. Също така посещенията на родителите в местата за възпитание както и организирането на съвместни празници и дейности се предлагат като форма на подкрепа на родителите за постигане на техните възпитателни способности и възможност да се запазят емоционалните връзки между родителите и децата.

Установено е, че работата с родителите, въпреки всичките свързани с това натоваарвания за местата за възпитание, представлява извънредно важна ключова точка от възпитателния процес.

„Предимно систематичната и ориентирана към средата част разглежда запазването на първичните отношения на младия човек (с неговото родно семейство, но и с неговата родна среда) като условие за това засегнатите да могат да изминат едно неразривно развитие на тяхната идентичност. Във връзка с това вкореняването в родното семейство не може да бъде „заменено“, а само „допълнено“. Младите хора в приемни семейства или места за възпитание имат нужда във връзка с това преди всичко от активното и осезаемото приемане на родното семейство от страна на обгрижващите педагози.“ [3, с. 19]

Консултиране и придружаване на местата за възпитание

Многократно вече стана ясно, че сътрудниците от местата за възпитание в рамките на тяхната социално-педагогическа работа нерядко попадат в границите на тяхната способност за натоварване, дали това би било в работата с обгрижваните деца, или в подхода с техните родни семейства. Като засегнат човек често е много емоционално съпричастен и не третира създадения от детето или неговите родители проблем като принадлежащ на детето проблем, а го приема като личен проблем и постъпва при решаването му според това, тоест от своя гледна точка, а не от тази на детето. Поради това, за да могат педагозите и децата от местата за възпитание да продължат да живеят и работят съвместно, е належащо и нужно едно продължаващо съпровождане и консултиране на местата за възпитание от компетентни специалисти, които са по-дистанцирани от проблематиката.

Консултантската дейност в местата за възпитание се осъществява в полето между интимността и личната нужда от защита, от една страна, и възпитателната задача, от друга страна. По принцип професионалните консултанти са сътрудници при доставчика, отговорен за даденото място за възпитание, разполагат с психологическо, социално-педагогическо или педагогическо образование и консултират и придружават 10 до 12 места за възпитание.

„Функциите на консултирането са продължаваща, подкрепяща и облекчаваща позиция на помощ при преодоляването на педагогическото ежедневие, подкрепата в

кризисни ситуации, както и посредничеството при дивергиращи интереси или възгледи между родното семейство и мястото за възпитание, респективно евентуално също и младежката служба или други участници.” [5, с. 157]

При изследването на местата за възпитание в Хесен оценяването на качеството на професионалното консултиране се поставя в разреза между „доволен” и „напълно доволен”. Особено позитивно се изтъква, че местата за възпитание биха могли да имат моментална подкрепа при настъпили проблеми и кризи, а също така и че консултантите са лица за контакти за тях и в извън договореното време за консултации. На година в местата за възпитание са се провели средно около 4,5 лични разговора за консултиране и 8 такива по телефона. Плановата група ПЕТРА препоръчва годишно да се провеждат минимум 2 разговора за консултиране, което ясно изглежда недостатъчно (ср. 8, с. 142).

В изследването на местата за възпитание от Вюртемберг-Хоенцолерн кристализират 4 тематични ключови точки в разговорите по време на консултиране. Най-често се е говорело за индивидуалните проблемни позиции и нуждата от подкрепа на младите хора, следвани от теми на разговор за изясняване на отношенията и връзките с родното семейство, например структурирането на контактите с родителите, евентуални опции за завръщане и житейските истории на децата. Също така се тематизират и констелациите и динамиката на отношенията в местата за възпитание, например свикването и раздялата, интеграцията, отношенията между братята и сестрите и разпределението на ролите, както и откриването на професия и придобиването на самостоятелност на младежите (ср. 3, с. 99).

Широкият обхват на темите за консултиране изяснява нуждата от редовното придружаване и консултиране на местата за възпитание, за да се запази работоспособността им, и показва комплексността на констелацията място за възпитание. Също така стават видими и високите професионални изисквания към специализираните консултанти.

Местата за възпитание в последните 25 години в Германия се установяват с все по-нарастваща позиция в стационарната помощ за деца и младежи като специфично предложение за помощ, ситуирано между класическите форми на възпитанието в домовете и приемната грижа.

Председателят на Международната общност за възпитателна помощ (IGfH) Ханс Улрих Краузе, на Първия национален конгрес за местата за възпитание през 1997 г. в Касел се изказва по следния начин за тази форма на помощ:

„Това не е ново, лекуващо, носещо щастие семейство като заместител за старото, разрушено, а едно сигурно и дългосрочно място за живеене, с емоционална топлина и голяма близост. Но също така е и услуга с високо професионално качество и съответстващите му изисквания. Възможно е някои семейства да са много благоприятни за някое дете и без тази професионалност. За много, аз бих казал за повечето от децата, това не е изобило достатъчно. Истинските професионалисти са търсени. И то не като изначално по-добрата алтернатива, а като подходящата за точно определено дете форма на помощ.” [4, с. 9]

В момента в Германия има повече от 3000 места за възпитание. Повечето от тях са установени в старите федерации (Западна Германия), но в последно време и в новите

федерации много обществени и свободни доставчици са признали предимствата на тази форма на помощ и са в процес на етаблиране на места за възпитание при помощта за децата и младежите като алтернатива на възпитанието в домовете.

Въпреки всичко това местата за възпитание не представляват понастоящем и за в бъдеще конкуренция на възпитанието в домовете. Откриването и наблюдението, че при тази форма на професионално семейно възпитание би могло да става въпрос за някои деца за подходящата мярка за обгрижване, то това не е напълно достатъчно. Трябва да бъдат открити семейства, които разполагат с висока професионалност, гъвкавост и компетентност, и които освен това са готови да станат едно „обществено“ семейство, както и да са в състояние да понесат голямо натоварване.

За много от педагозите в местата за възпитание това не е работа в общоприетия смисъл на думата, а едно призвание, даващо на социално ощетените деца място в техния живот, който е белязан от близост, емоционалност, устойчивост и сигурност.

REFERENCES:

1. **Born, M., 2001:** Herkunftsfamilien- Der Verantwortung bewußt oder als Eltern versagt?, in: Jugendhilfe 5/ 2001.
2. **Conen, M., 1996:** Elternarbeit in der Heimerziehung. Eine empirische Studie zur Praxis der Eltern- und Familienarbeit in Einrichtungen der Erziehungshilfe, 3. Aufl., Frankfurt am Main: IGfH- Eigenverlag, 1996.
3. **Hamberger, M., B. Hardege, H. Henes, M. Krumbholz, M., 2001:** Moc „... das ist einfach eine richtige Familie". Zur aktuellen Entwicklung von Erziehungsstellen als Alternative zur Heimerziehung, 1. Aufl. Frankfurt am Main: IGfH- Eigenverlag, 2001.
4. **Krause, H., 1998:** Graßworte, in; Naumann, Ute/ Hammer, Brigitte, Perspektiven der Erziehungsstellenarbeit, Beiträge zur 1. Bundestagung Erziehungsstellen in Kassel 1997, 1. Aufl. Frankfurt am Main: XGtH- Eigenverlag, 1998.
5. **Kronenberger, G., G. Thon, 1995:** Erziehungsstellen- am Beispiel des Landes Hessen, in: textor, Martin R./ Wakndorf, Peter Klaus (Hrsg.), Familienpflege: Forschung, Vermittlung, Beratung, Freiburg im Breisgau: Lambertus 1995.
6. **Maywald, J., 2001:** Biographiearbeit mit Pflegekindern, in: Jugendhilfe 5/ 2001.
7. **Neumeyer, W., 1996:** Heimerziehung und Familienarbeit: Konzepte, Probleme, Lösungen, in: Unsere Jugend 3/1996.
8. **Planungsgruppe PETRA, 1991:** (Hrsg.) Analyse von Leistungsfeldern der Heimerziehung (3., korr. Aufl.). Frankfurt: Peter Lang, 1991.